

Pozor, blíží se atrakce pro celou rodinu.

REPORTÁŽ

Kouzlo černého starce

Malé středočeské město si zvyká na ohromná hejna havranů

Jsou vidět úplně všude. Poskakují v prolukách mezi paneláky, velkým zobákem neúnavně prohledávají závěje spadlého listí, strnule posedávají mezi větvemi holých stromů, co chvíli pak jedním mávnutím černých křídel impozantně přeletí nad hlavami chodců.

Tento zvláštní pták odpradávná zanechává v člověku silný dojem: figuruje v legendách, v elegiích moderních básníků i ve filmových hororech. Má uhlově černé, lesklé peří s namodralým nádechem, hlasitě a pochmurně kráká, jeho přilet v ohromných hejnech ohlašuje zimu a jmenuje se havran polní. Jeho vzezření a zvláštní způsob života děsil povětšinou člověka natolik, že se ho po celé věky snažil hubit: ještě před třiceti lety se u nás jako škůdci (zemědělcům vyzobávali osev) stříleli po desetitisících a celoročně byl povolen i „regulační odstřel“ mláďat.

Od té doby se ale přece jen věci změnily: havran přestal být vybijen a dnes se dokonce stal atrakcí, na kterou se jezdí dívat školáci z okolí. Tedy alespoň ve středočeských Kralupech nad Vl-

tavou: podle odhadů se jich tam letos slétlo přibližně zimu úctyhodných osmdesát tisíc.

Příroda se vrací

Komíny, změt obřích rour místní chemičky, fronta paneláků a oblaka dýmu. Navzdory kalnému listopadovému obrázku návštěvníkovi brzy dojde, že

Havran odpradávná zanechává v člověku silný dojem.

osmnáctitisícové Kralupy zažívají renesanci. Řada domů prošla rekonstrukcí, radnice opravuje parky a dětská hřiště, vystavěla se i místními obyvateli vytoužená lávka pro cyklisty přes řeku. V blízké době se chystá start budování zbrusu nového, kdysi fabrikami zastavěného centra. „Díky filtrům

a čističkám se tady začalo lépe dýchat a v místním potoce konečně teče čistá voda,“ pochvaluje si starosta Petr Holeček.

A místní jako důkaz změn udávají i další důležitou věc: do kdysi ponurého města se vrátili ptáci – kolem řeky se usídlili kormoráni a volavky, mezi paneláky zalétají sovy, v křovinách zpívají kosi a vpozdvečer lze prý slyšet i slavíka. „Příroda začala prolínat do města,“ popisuje starosta. K největší události však došlo před několika lety: v lesíku nad městem si vybudovalo hnízdiště hejno havranů. Navíc sem na podzim přilétají další desetitisíce ptáků ze severu přečkat zimní měsíce. „Jsme na to pyšní: vždyť to jsou velmi plachá zvířata citlivá na čistý vzduch,“ těší se starosta Holeček.

Havrani dnes spoluvytvářejí nový kolorit města. Mají svá sídla na skalách a na podzim se stávají doslova spoluobyteli města. Po desítkách sedí na lampách, poskakují kolem laviček, létají ze stromu na strom. „I když to ze začátku nebylo jednoduché: lidé chodili na radnici, aby-
chom proti nim zasáhli. Prý trusem znečišťují celé →

JINÉ OČI

Přiznat barvu

Když v Německu začátkem 90. let pravicoví extremisté zapálili několik bytoven pro uprchlíky a pár místních obyvatel s jejich činy otevřeně sympatizovalo, země se otrásla hrůzou. Následně se na mnoha místech pravidelně setkávaly tisíce „slušných lidí“, aby transparenty a hořícími svíčkami vyjádřili svůj protest proti narůstajícímu nacismu a upozornili na to, že velká část veřejnosti s tímto jevem nesouhlasí. Na těch pravidelných demonstracích se scházeli celkem různí lidé. Měli však jeden společný motiv: není nám lhostejné, co se děje v naší společnosti, a jestli zavřeme oči před excesy pravicových extremistů, poneseme spoluvinu za tento stav.

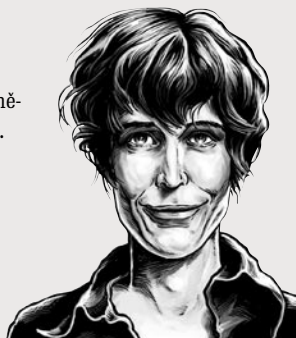
Uvědomila jsem si tehdy, že jsou situace, ve kterých je naprosto nezbytné dát najevo, na které straně barikády stojíme. Nenechat se ovládnout jen vlastními problémy, ale vzpomenout si na základní hodnoty a ideály lidské společnosti a veřejně je zastávat.

Myslím si, že v České republice právě nastal takový klíčový moment, kdy by bylo na místě, aby lidé veřejně přiznali barvu, za jakou společností si stojí – za tou uzavřenou, kterou chtějí neonacisté, netolerantní, nikoho a nic cizího k sobě nepouštějící, anebo za otevřenou, rozmanitou, multikulturní. Zatím barvu přiznali hlavně pravicoví extremisté, nikoliv široká veřejnost. Právě na jejím postoji, a nejen na politických receptech, bude ve velké míře záležet další tuzemský vývoj.

Mezi obrazy z událostí v Litvínově 17. listopadu byl jeden, na němž romský kluk ze sídliště Janov drží v ruce transparent s nápisem „Češi k Romům“. Vedle něj chlapec, rovněž s transparentem v ruce: „Stop nacismu“. Právě toto je v mých očích poselství, které by dnes mělo zaznít ze strany většinové společnosti. Romové jsou neoddiskutovatelnou součástí této společnosti, její největší menšina. Taková je tady realita a této realitě by se měli Češi konečně postavit čelem. Zavírat před ní oči nic nevyřeší a koncepty nových ghett nejenže patří minulosti, ale navíc se stejně nedotýkají jádra problému.

Signál většinové společnosti vůči Romům by proto z mého pohledu měl znít takto: Soužití s vámi není jednoduché, ale patříte k nám a společně najdeme nějakou cestu, jak spolu lépe vycházet. Protože nám na tom záleží.

SILJA SCHULTHEIS
Autorka pracuje v německé redakci ČRo.

Je to opravdová magie.

→ město. Jenže to není zase až tak hrozné a lidé si časem zvykli. Dnes se na ně totiž chodí koukat celé rodiny: když je bílý sníh, je to opravdu krásný pohled,“ líčí starosta Petr Holeček.

Jako z hororu

Úzká cestička opouští poslední paneláky a zahýbá k vltavskému břehu. Vzrostlé topoly s divoce zbarvenými listy září v poledním slunci, občas se po nebi mihne černý stín. U trati, na dohled železničních tunelů, kde mají havrani svá zimoviště, opravují elektřinu dva muži v oranžových montérkách. „Jsme z nich úplně perplex,“ říká mladší z nich, Adam Berka. „Když vzlétnou, dokážou zatemnit celé nebe.“ I jeho kolegové, dvačtyřicetiletému Josefu Petráňovi, přišli odjakživa zajímaví. „Vždycky přiletí oznámit příchod zimy. A když začnou krákat, rozléhá se to mezi skalami jako nějaký podivný sbor,“ říká.

Obyvatelka nedalekých paneláků, starší žena v hnědém kabátě, tuto fascinaci nesdílí. „Vždycky mě svým krákaním v půl sedmé ráno budí,“ utrousí. „Nemám je moc ráda: vždyť s nimi přichází zima a smutné dny.“ Její sousedce v tepláčkách a se psem nedaleko laviček zase hejna černých ptáků připomínají slavný Hitchcockův horor *Ptáci*. „Když nad vámi letí, je to síla. Trochu mě děsí. Jinak ale vycházíme v pohodě, asi jsme si už zvykli. I když lidi v okolí obtěžuje, jak na ně ze vzduchu kálí,“ vysvětluje.

Prostě chytrák

Havran polní využívá ke svému životu blízkost lidí, rád hoduje na smetištích či osetých polích. A i když je to migrující pták, který miluje otevřenou krajinu, našel zalíbení i v městské zástavbě. Jeho kolonie znají například v Mělníku, Pardubicích, Nymburce, Poděbradech, Českých Budějovicích i Praze. Havran a jeho příbuzní (krkavci, kavky, straky nebo sojky) bývají spolu s papoušky považováni za nejinteligentnější ptáky. „Jsou to bystrá zvířata, a to právě ve schopnosti vést organizovaný společenský život v ohromných hejnech. Člověk musí jen obdivovat, že se dokážou mezi sebou rozeznávat a při komunikaci vyluzují celou

řadu zvuků, nejen to pověstné krákaní,“ říká ornitolog Lubomír Peške. „Navíc jsou to ptáci s velkou pamětí a navigační schopností. A dožívají se úctyhodného stáří až osmdesátí let.“ Havran má rozpětí křídel až jeden metr, je všežravec, ale upřednostňuje obilí a různé lesní plody. „Dělá si velká, důmyslná hnízda, která z korun stromů nedokáže shodit ani silný vítr,“ doplňuje ornitolog Peške.

Místní havraní populace odlétá na zimu do jižní Francie, na jejich místo pak zhruba v polovině října přilétají jejich druzi ze severu: z Polska, Ukrajiny a až z dalekého Uralu. Odhaduje se, že jich nad Českou republikou krouží od dvou do čtyř milionů.

Střílet havrany bylo normální a nikomu jich nebylo líto.

Nevermore

Největší havraní kolonií se před povltavským městečkem Kralupy pyšnili o pár kilometrů dál: v malé obci Veltrusy s dominantou barokního zámku. Tady podle kronik havrani žili dobrých tři sta let a vedle nezbytného českého lva mají Veltrusy havrana i ve znaku. V místní hospodě se dodnes rádi chlubí havranem, kterého tady prý namaloval častý veltruský výletník Mikoláš Aleš. Jenže havrani zhruba před dvaceti lety svoji tradiční kolonii opustili a také v zimě sem zalétávají už jen sporadicky.

„Nikdo si to neumí vysvětlit,“ říká obecní kronikář Karel Morávek. „Někdo říká, že na vině je hluk z nedaleké dálnice, jiní zase tvrdí, že havrany vyděsila povodeň.“

Místní každopádně upozorňují ještě na jednu věc: havrani tady po celé roky představovali hříčku střelecké vášně místních i přespolních nimrodů. Střílet se začali dlouho před válkou a trvalo to až do začátku devadesátých let, kdy se přece jen začalo

více dbát na životní prostředí. Lovci je pro zábavu stříleli po stovkách (prý až dvanáct set denně).

A byly to tak slavné dny, že na ně místní vzpomínají dodnes. Třeba jedenapadesátiletý obecní údržbář František Prokeš, vysoký hubený muž s knírkem, je jako syn „esenbáka“ střílel společně s tátou prakem nebo malorážkou. „To tady bylo normální, líto nám jich rozhodně nebylo. Vždyť jich byla hromada a kadili nám do zmrzlin. Prodávali jsme je pak do hospody, šmakujou totiž líp než pečená holoubátka. Musí se jim ale stáhnout kůžička,“ říká zasněně. Podobnou vzpomínku má i místostarosta Tomáš Čapek. „Jako malí kluci jsme vybírali hnízda. Bylo možné naučit ptáčata říkat nějaká slova. A pak, podle toho, co uměli říct, jsme je mezi sebou měnili.“ Tomáš Čapek dodnes nemůže zapomenout, jak jednoho havrana na zahradě zastřelil vzduchovkou. „Po tom krásném peří mu tekla rudá krev. Otec mě strašně seřezal, tři dny jsem chodil jako bez ducha a ještě dodnes se za to stydím. Je to přece tak impozantní pták,“ vypráví místostarosta.

I ve Veltrusích na havrany rádi vzpomínají. „Když hrajeme fotbal, říkají nám havrani,“ usmívá se ve dveřích obecního úřadu starší muž v montérkách Zdeněk Bejbl. „Já je mám rád, jsou legrační, jak opatrně kradou ořechy po zdejších zahradách.“ I pro sedmašedesátiletou Annu Lokvencovou jsou havrani velkým zážitkem. „Jednou k nám jeden přilétl na okno s polámaným křídlem, my jsme mu ho s manželem ošetřili a pak jsme ho krmili. Od té doby se vždycky oddělil od svého hejna a tráví zimu u nás na zahradě. Každý rok už šestnáct let,“ vypráví. „Je mi líto, že od nás odletěl.“

Hlavně schovat ořechy.

Být při tom

Jsou tři hodiny odpoledne a v setmělém salonku hotelu Sport v Kralupech nikdo ani nedutá. Na osvětleném plátně se najednou objeví detailní obrázek havrana. Několik desítek dětských hlasů úžasem vydechne, pak už rychle následuje jeden výjev za druhým.

Děti přijely ze dvou pražských škol a právě v Kralupech se mají o černém ptáku dozvědět něco víc. V rámci programu Sedmero krkavců občanského sdružení Ornita, které předvádí školákům život ptačí říše, tady o havranovi přednáší již zmíněný ornitolog Lubomír Peške. „Ráno se rozletí do celého okolí – jeden proud do Prahy, další třeba k Mělníku a večer kolem páté se zase na jednom místě znovu shromáždí,“ líčí ornitolog Peške.

Kolem čtvrté vyrazí celá výprava s dalekohledy za havrany, doprovod nabádá děti k tichu, aby se ptáci nevyplašili. V Kralupech se pomalu smráká, rozsvěcují se první lampy. A najednou jsou na podvečerním nebi v měsícem ozářených mracích vidět: kdesi hodně vysoko se valí ze všech směrů letící, nekonečný proud černých teček. Nad supermarketem Billa se havrani a kavky najednou střemhlav spouští k zemi a za chvíli už posedávají po stromech.

„To je krása,“ obdivně vydechne devítiletý Jakub. Obrí hejno ještě čeká na poslední opozdilce a úderem čtvrt na šest se najednou dává do pohybu. Gigantické hejno naráz vzlétne a pak v měsíčním svitu v jakémsi černém víru a svistu křídel rychle dlouhé minuty krouží nad setmělou Vltavou. Jako na povel však najednou zmizí kamsi naproti v černých siluetách stromů, slyšet už je jen tisíce krákoravých hlasů, jak se v mnohonásobné ozvěně odráží od vltavských břehů. Omámené děti mlčky nasedají do autobusu. „To musím každému jenom doporučit, to je opravdová magie,“ říká šeptem jedna z učitelky směrem ke kolegovi s naditou aktovkou. ■

JAN BRABEC
FOTO MILAN JAROŠ

INZERCE

FLY COMFORTABLY & CHEAPLY FROM PRAGUE TO
BARI

NEW
DESTINATION

BEST VALUE IN THE SKY

skyeurope.com

SKY
EUROPE